

ББК 63.4 я5 (Укр.)
УДК 902
А 87

Редакційна колегія: член-кореспондент НАН України С.Д. Крижицький
член-кореспондент НАН України О.П. Моця
д.і.н. Д.Н. Козак
д.і.н. Г.Ю. Івакін
д.і.н. Л.Л. Залізняка
д.і.н. В.В. Отрошенко
д.і.н. О.В. Сухобоков
д.і.н. Р.В. Терпиловський
к.і.н. В.Л. Миц
д.і.н. Н.О. Гаврилюк, головний редактор

Рецензенти: д.і.н. В.М. Зінько, д.і.н. Г.І. Шаповалов

Друкується за постановою Вченої ради ІА НАН України № 5 від 05.06.2007 р.

Концепція і укладач: д.і.н. Н.О. Гаврилюк

А 87 **Археологічні дослідження в Україні 2005-2007 рр.:** Збірка наукових праць / За ред. Н.О. Гаврилюк. — Вип. 9. — Київ-Запоріжжя: ІА НАН України, Дике Поле, 2007. — 528 с.

ISBN 978-966-2994-19-3

У 152 публікації (17 відносяться до польового сезону 2005 р.; 110 – 2006 р.; 1 – 2007 р.; 4 — до наукового фонду ІА НАНУ; 11 — методам природничих наук в археології; 9 — хроніці та інформації) з багатьма ілюстраціями 238 авторами представлені результати розкопок та розвідок практично всіх археологічних культур України.

Для археологів, істориків, антропологів.

ББК 63.4 я5 (Укр.)

А 87 **Археологические исследования в Украине 2005-2007 гг.** Сборник научных трудов / Под ред. Н.А. Гаврилюк. — Вып. 9. — Киев-Запорожье: ИА НАН Украины, Дикое Поле, 2007. — 528 с

ISBN 978-966-2994-19-3

В 152 публикации (17 относятся к полевому сезону 2005 г.; 110 - 2006 г.; 1 - 2007 г.; 4 — Научному фонду ИА НАНУ; 11 — методам естественных наук; 9 — хронике и информации) с многочисленными иллюстрациями 238 авторами представлены результаты раскопок и разведок практически всех археологических культур Украины.

ББК 63.4 я5 (Укр.)

А 87 **Archaeological Researches in Ukraine 2005-2007:** Collection of scientific works / Editor N.A.Gavriliuk. — Issue 9. — Kiev-Zaporizhzhia: IA NAS Ukraine, Dikoe Pole, 2007. — 528 p.

ISBN 978-966-2994-19-3

By 238 authors in 152 publications (17 of them concern the field season of the 2005; 110— 2006; 1 — 2006; 4 — Scientific Fund of the Institute of Archaeology of NASU; 11 — questions of the technique of natural sciences; 9 — current events and information) with numerous illustrations are submitted results of excavations and reconnaissances of all spectrum of archaeological cultures all over Ukraine.

© Інститут археології НАН України, 2007

© Автори статей, 2007

© Н.О. Гаврилюк – укладання, 2007

© Дике Поле, 2007

ISBN 978-966-2994-19-3

труктивними особливостями датувати споруду важко, тому що конструкції з цегли-сировця майже ніколи не простежуються і тому залишаються невивченими. Цегла-сировець з зеленоватою спондиловою глини дещо нагадує ту, з якої споруджено один з саркофагів, досліджених у 2003 р. на вул. Юрківській (Сагайдак, Сергєєва 2003, 53). Саркофаг на вул. Юрківській датується XVI-XVII ст., проте, техніка використання цегли-сировця могла з'явитись і раніше. Принаймні відсутність речових матеріалів XVI-XVII ст. на рівні виявлення горну дозволяє здогадно датувати його більш раннім часом.

Серед об'єктів з невизначеним рівнем запуску згадаємо також дитяче поховання, виявлене в східному куті розкопу. Його основна частина розташовувалась за межами розкопу, тому вивчити його цілком не вдалося. Встановлено лише, що поховання було здійснено в дерев'яній труні і є поодиноким. Слідів будь-якого кладовища на ділянці, що досліджувалась, не виявлено. Скоріш за все, це одне з дитячих поховань на садибах, які вже неодноразово фіксувалися під час дослідження Києва.

Більшу частину розкопу 2, розбитого з протилежного боку будинку синагоги, займав пустир. Лише біля східної стінки виявлено залишки житлового комплексу – будівлю, яка увійшла у розкоп невеликою частиною, і сліди паркану у напрямку схід – захід. У будівлі виявлено зруйновану піч великих розмірів, близько 175 см завдовжки, з горілою дерев'яною обноскою. Піч споруджена з зеленої спондилової глини, черинь викладений фрагментами кераміки, що є звичайною конструкцією давньоруських печей. З будівлі походить фрагментована кераміка і кістяний футляр для голок, орнаментований по всьому корпусу горизонтальними врзніми лініями і стрічками маленьких трикутників,

Сніжко І. А.

Харківський історичний музей

Нова пам'ятка пізнього палеоліту на Харківщині

Снежко И. А. Новый памятник позднего палеолита на Харьковщине. Позднепалеолитическая мастерская Каменка расположена в Изюмском р-не Харьковской обл. на мысу при впадении в р. Северский Донец р. Сухая Каменка. Памятник был открыт в 2004 г. Исследована площадь 45 м². Культурный слой залегает на стыке древнеголоценовой почвы и причерноморского лесса. Коллекция кремневых артефактов насчитывает 1357 экз. и включает нуклеусы на разной стадии использования, отщепы, пластины и их фрагменты, обломки и изделия со вторичной обработкой. Стратиграфия и характер кремневой индустрии сближают этот памятник с расположенными недалеко мастерскими Синичино, Висла Балка, Татьянавка.
Snizhko I. A. The new Upper Paleolithic workshop of Kharkov region. The Kam'ianka Upper Paleolithic workshop is situated in the Izyim district of Kharkov region, on the cape between Suhkanka river and Severskiy Donets river. It was found in 2004. 45 square meters were excavated. The cultural layer was situated between early holocene soil and prichernomorskiy loess. There are 1357 items in the assemblage. The collection contains cores on different stage of reduction, flakes, blades and its fragments, debris and some tools. According to geological criteria and knapping technique this workshop is close to neighbour workshops Sinichine, Visla Balka and Tatianovka.

Пам'ятку було відкрито 2004 року під час розвідок, проведених експедицією Харківського історичного музею під керівництвом автора. В 1,5 км на південний схід від с. Кам'янка Ізюмського р-ну Харківської обл., на поверхні мису

виконаних в виїмчастій техніці.

За парканом починалася незаселена територія. Відзначимо, що на ділянці на протилежній стороні вул. Щекавицької, яка досліджується з 2004 р. до цього часу, саме навпроти синагоги було зафіксовано незаселену територію (розкопки авторів, не опубліковано). Не виключено, що територія біля синагоги є продовженням того самого пустирю.

Отже, останні дослідження в районі подільської синагоги підтверджують як більш пізню дату освоєння північно-західної околиці київського Подолу (не раніше другої половини – кінця XI ст.), так і характерні риси історичної топографії цього району, виявлені попередніми дослідженнями. Її особливість полягає у тому, що садиби (ремісничі осередки) розташовані не суцільним масивом, як у центрі Подолу, а так, що значні площі залишаються вільними від забудови.

Література

Довженко В.Й., Гончаров В.В., Юра Р.О. Давньоруське місто Воїнь. Київ, 1966.

Ивакин Г.Ю., Степаненко Л.Я. Раскопки в северо-западной части Подола в 1980-1982 году // Археологические исследования Киева 1978 – 1983 гг. Киев, 1985.

Колчин Б.А. Хронология новгородских древностей // Новгородский сборник. 50 лет раскопок Новгорода. М., 1982.

Сагайдак М.А., Сергєєва М.С. Дослідження давньоруського храму у північно-західній частині Київського Подолу у 2003 р. // АДУ 2003 – 2004 рр. – Запоріжжя, 2005.

Флёрова В.Е. Резная кость юго-востока Европы IX – XII веков: искусство и ремесло (по материалам Саркела – Беклой Вежи из коллекции Государственного Эрмитажа). СПб, 2001.

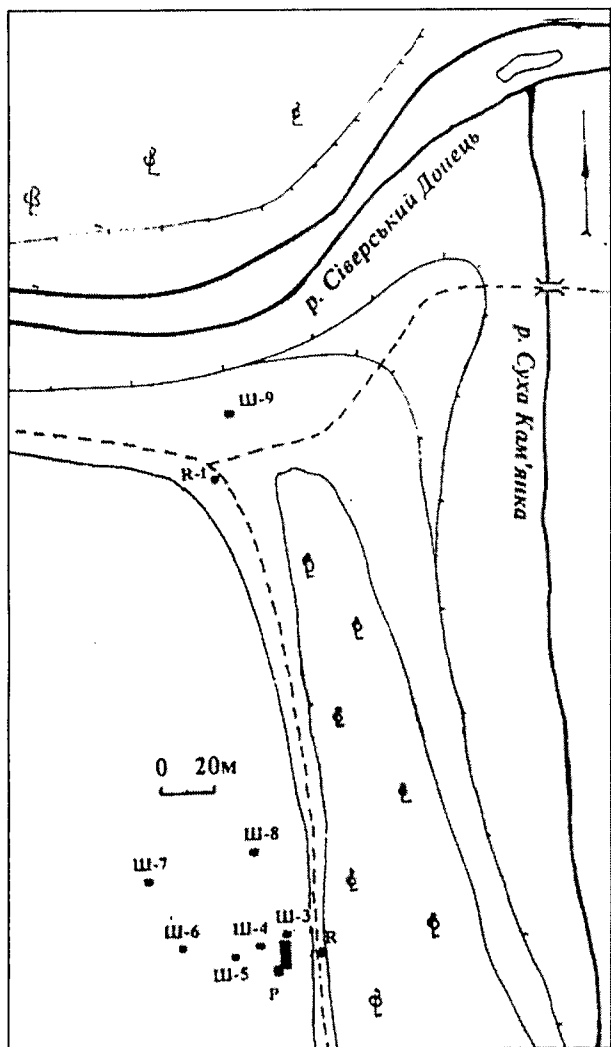

Рис. 1. Кам'янка. Ситуаційний план розташування розкопів та шурфів. Умовні позначки: R – репер, Ш – шурф, Р – розкоп

жаль, оранка знищила всі культурні шари, крім пізньопалеолітичного, який постраждав частково. Саме цей комплекс і став основною метою досліджень. В північно-східній частині мису, що являє собою горизонтально виположену терасу, підняту над рівнем р. Сіверський Донець на 8-10 м, було закладено 2 шурфи, опис геологічної стратиграфії яких було складено д.г.н. Герасименко Н. П., за що я дуже їй вдячна. На основі аналізу положення знахідок в культурному шарі, кількісного та якісного складу колекції крем'яних виробів із шурфів та зборів підйомного матеріалу, було зроблено висновок, що на мису між річками Суха Кам'янка та Сіверський Донець локалізована майстерня, яку можна датувати кінцем пізнього палеоліту.

Стационарні дослідження пам'ятки були розпочаті у 2005 і продовжені у 2006 році.

Методика розкопок. На пам'ятці розпочаті дослідження культурного шару суцільною площею. Для визначення точного розташуван-

ня досліджуваних об'єктів було встановлено стаціонарну позначку умовного «0» (R), який одночасно є репером для горизонтальних та вертикальних промірів. В розкопах до глибини 0,2 м ґрунт знімався лопатами. Далі розбирання культурного шару здійснювалось за допомогою ножів. Всі знахідки по можливості лишалися на місцях до остаточної фіксації. Кожний залишений на місці кремій одержував номер і наносився на план. Після фотографування та інструментальної зйомки знахідки знімалися. Далі проводилась зачистка дна розкопу та було прокопано контрольні 0,2 м – при цьому фіксувався кремій, що був опущений вниз з культурного шару по кротовинах. В цьому випадку вказувався квадрат та місце розташування знахідки відносно нанесених на план. Для вилучення найдрібніших фрагментів кременю здійснювалось промивання заповнення культурного шару. В шурфах, які були закладені з метою з'ясування площі розповсюдження культурного шару, фіксувалась глибина залягання знахідок та особливості їх положення. Також було зроблено креслення профілів стінок розкопів та шурфів і загальний план їх розташування. Матеріали розкопок зберігаються у фондах Харківського історичного музею.

Дослідження культурного шару. Культурний шар пам'ятки представлений розщепленим кременем, що демонструє всі стадії обробки від жовна до знаряддя, дрібними фрагментами перепалених трубчастих кісток невеликої тварини, дрібними шматочками червоної та жовтої вохри, вугілля. Для його дослідження було закладено два розкопи площею 12 м² та 33 м², що примикали один до одного. Стратиграфія стінок розкопу наведена у табл. (опис за східною стінкою першого розкопу).

Пізньопалеолітичний кремій починає зустрічатися від поверхні, в шарі оранки, досягаючи найвищої концентрації на глибині 0,35-0,5 м. Загалом спостерігається незначне падіння рівня залягання знахідок, що відповідає зниженню рельєфу у північному напрямку до р. Сіверський Донець і збільшенню потужності голоценових відкладів. Культурний шар має вигляд структури, що розтягнута по вертикалі внаслідок голоценового ґрунтоутворення та діяльності ріючих тварин і не має специфічного забарвлення.

Крем'яні вироби мають добрий стан збереженості, не обкатані, поверхня вкрита шаром контрастної молочно-білої та біло-блакитної патини. Сировиною слугував якісний темно-сірий напівпрозорий крейдяний кремій місцевого походження. На деяких артефактах присутня тонка рівна вапнякова корка.

Колекція крем'яних виробів, що походить із культурного шару пам'ятки, налічує 1357 предметів (201 походять із шурфів) і представлена такими групами: уламки жовен, нуклеуси та

Таблиця
Стратиграфія східної стінки першого розкопу

0-0,2 м гори- зонт А	Гумусовий горизонт, темно-сірий, важкосуглинковий, не ущільнений; перехід вниз чіткий
0,2-0,3 м гори- зонт В	Темно-коричневий, важкосуглинковий, комкуватий, не ущільнений, на даній ділянці без кротовин
0,3-0,45 м гори- зонт ВС	Світло-коричневого кольору, важкосуглинковий, слабоущільнений, комкугато-призматичної структури; кротовини виконані матеріалом двох горизонтів, що лежать вище, та долішнього горизонту
0,45-0,6 м гори- зонт С(в)рс	Жовто-палевого кольору, неоднорідно забарвлений, середньосуглинковий, пилеватий, безструктурний, з незначною кількістю кротовин, виконаних матеріалом горизонтів, що лежать вище
0,6-0,65 м горизонт Срс: Типовий лес	

нуклевидні уламки, сколи формування і підправки нуклеусів і знарядь, відщепи, платівки, мікроплатівки, знаряддя.

Нуклеси призматичні (7 шт.), кубовидні (4 шт.), торцевидні (4 шт.), в одному екземплярі представлені одноплощадковий односторонній клиновидний та одноплощадковий конічний. Всі демонструють ударну техніку сколювання. Присутні нуклевидні уламки, заготовки та сколи формування нуклеусів. Вони грубо оббиті, демонструють початковий етап формування призматичної поверхні. Ще один нуклевидний уламок використовувався у якості відбійника, про що свідчать характерні сліди на частині, вкритій жовтовою кіркою. І хоча форму цього знаряддя не можна вважати створеною цілеспрямовано, вона ідеально підходить для того, щоб тримати його в руці. Процес виготовлення та підживлення нуклеусів представлено реберчастими сколами і відщепами, серед яких багато первинних та напівпервинних.

Метою первинного розщеплення були заготовки у вигляді видовжених платівок та відщепів. Відщепів та їх фрагментів у колекції налічується 505 екз., з них 3 мають ділянки з ретушшю утилізації. Двоскатних і трискатних платівок та їх фрагментів – 199 екз., з них 5 мають ділянки з ретушшю утилізації, 1 – з усіченим ретушшю кінцем. Мікроплатівок 11, вони не мають слідів вторинної обробки та використання.

Колекція виробів із вторинною обробкою включає різці, скребки, скребловидні знаряддя, платівки з ретушованими виїмками, відщепи і платівки з ретушованими ділянками, вкладень-трапецію, масивне дисковидне знаряддя.

Різців в колекції 4 екз.: косоретушний транс-

версальний на масивному відщепі (рис. 2, 5), косоретушний різець на відщепі (рис. 2, 8), кутовий різець на масивному відщепі та багатофасетковий різець (рис. 2, 7), до якого підібрався різцевий відщепок (рис. 2, 6).

Скребок – 4 екз., з них два кінцевих, один на крупному тонкому відщепі, що розширюється до дистальної частини, (рис. 2, 4), інший – на двоскатній платівці, та два – подвійних на крупних широких відщепах (рис. 2, 3). З підйомного матеріалу походить скребловидне знаряддя на масивному відщепі.

Знаряддя з ретушованими виїмками складають невелику, але характерну групу: це масивна трискатна платівка з виїмкою (рис. 2, 1), відщеп з ретушованою виїмкою (рис. 2, 2) та відщеп з виїмкою та слідами спрацьованості у вигляді заполіровки. Ця група знарядь має аналогії в інвентарі майстерні біля с. Синичине, що розташована на відстані 4 км на схід.

Одним екземпляром представлені: висока трапеція на неправильній платівці (рис. 2, 9); масивна платівка з виділеним ретушшю кутовим елементом; фрагмент відщепу з виділеними ретушшю невеличкими жальцями з протилежних сторін (рис. 2, 10); крупне дисковидне знаряддя з ретушованою ділянкою (рис. 2, 11); незавершеним знаряддям є овальна дисковидна заготовка.

Що стосується просторової структури пам'ятки, то чітко виражені скупчення кременю поки не простежуються, хоча можна відзначити ділянки більшої чи меншої концентрації крем'яних артефактів. Також поки не простежуються сліди вогнищ, хоча крім перепалених дрібних фрагментів трубчастих кісток невеликої тварини знайдено кілька відщепів та уламків кременю зі слідами перебування у вогні.

Опис шурфів. Під час розвідок 2004 року в північно-східній частині мису, з боку русла р. Суха Кам'янка, на відстані 5 і 21 м від лісопосадки, що обмежує поле, було закладено 2 шурфи розмірами 1х1 м, орієнтовані північ-південь.

Шурф №1 був прокопаний до глибини 0,7 м. Крем'яні знахідки локалізувались на глибині від 0,25 до 0,6 м. Тут зафіксовані: висока трапеція на неправильній платівці (рис. 2, 9), кутовий різець на масивному відщепі, грубий пластинчастий скол, 6 відщепів (з них 2 – дрібні), 8 лусочок.

Шурф №2 було закладено в 16 м на захід від шурфа №1. Його було доведено до глибини 0,7 м, кремень також локалізувався на глибині від 0,25 до 0,6 м, знайдено крупний кінцевий скребок на тонкому відщепі (рис. 2, 4), 6 відщепів і 1 лусочка.

В 2005 р. на місці шурфів №1 та №2 було закладено розкопи. Для того, щоб встановити територію розповсюдження пізньопалеолітичного культурного шару, прослідкувати зміну його потужності та наси-

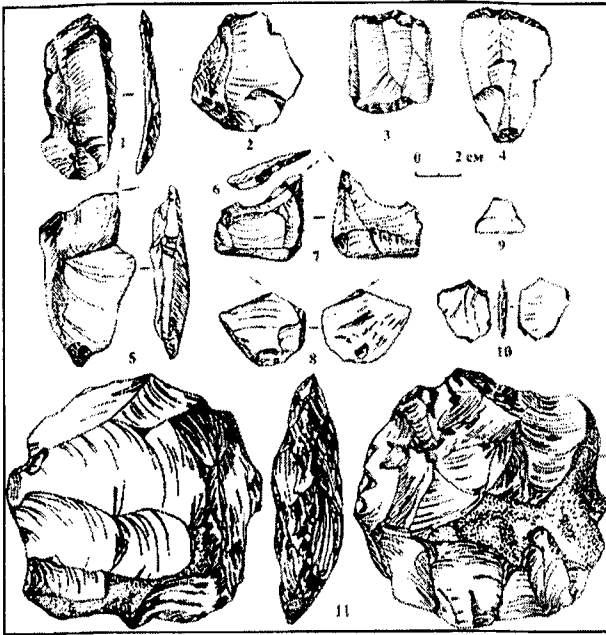

Рис. 2. Кам'янка. Крем'яні знаряддя

ченості, на території північно-східної частини мису того ж року було закладено серію шурфів №3-9 (рис. 1). Всі шурфи (крім №9) мали розміри 1х1 м і були орієнтовані північ-південь.

Шурф №3 був прокопаний до глибини 1,7 м. Крем'яні вироби загальною кількістю 67 екземплярів зустрічаються від поверхні до глибини 1 м. Скупчення кременю спостерігалось на глибині близько 0,8 м в горизонті В. До його складу входили нуклеус трьохплощадковий, скол формування нуклеусу, 5 сколів підправки нуклеусів, 26 відщепів, 5 фрагментів платівок та мікроплатівка, кілька лусочок та уламків.

Шурф №4 був прокопаний до глибини 2,2 м. Крем'яних артефактів в шурфі було знайдено небагато (15 екземплярів). Вони розподілялись, не утворюючи скупчень, як у горизонтальній, так і у вертикальній площині з глибини 0,65 м до 1,7 м. Це фрагмент тригранного напівпервинного скола; спрацьований двохплощадковий нуклеус зі слідами невдалого підживлення, 2 нуклевидні уламки, різцевий відщепок, 5 відщепів, 2 фрагменти дрібних платівок. Цікавою є знахідка фрагменту трискатної тонкої платівки з усіченим кінцем. Ретуш нанесена з черевця на дистальному кінці. Більшість знахідок походить із лесового горизонту і, можливо, пов'язана із старими кротовинами, що майже не відрізнялись за кольором.

Шурф №5 прокопано до глибини 1,7 м. Загалом із шурфа походить 48 знахідок, кремень починає зустрічатися від поверхні до 1,35 м. найбільша концентрація спостерігається на глибині 0,8-0,9 м в горизонті ВС. Ділянка від 0,7 до 1 м розбиралась за допомогою ножа, що дало можливість зафіксувати лусочки та кілька дрібних шматочків червоної вохри. В шурфі знайдено 20 відщепів та їх фрагментів, 7 фраг-

ментів платівок (одна із слідами перебування у вогні), 3 дрібних тригранних скола, лусочки та уламки. Ділянка, що знаходиться поруч, є перспективною для дослідження широкою площею.

Шурф №6 прокопано до глибини 1,45 м. Кремень починає зустрічатися від поверхні до 1,2 м, найбільша його концентрація спостерігається в горизонті ВС, на глибині 0,4-0,55 м. З шурфа походить 38 знахідок: фрагмент двохплощадкового нуклеусу для пластин, фрагмент скола підправки площадки нуклеусу, нуклевидний уламок, 2 скола підправки, ≈ 20 відщепів та їх фрагментів, 4 фрагменти платівок (одна з усіченим кінцем) а також подвійний скребок. Ця ділянка також є перспективною для вивчення широкою площею.

Шурф №7 прокопано до глибини 2,08 м. Знахідки зустрічались від поверхні до глибини 0,8 м, їх всього 4: напівпервинний відщеп, фрагмент двоскатної платівки та 2 уламки (один зі слідами перебування у вогні).

Шурф №8 прокопано до глибини 1,6 м, знахідки зустрічаються від поверхні до глибини 0,8 м. Це фрагмент пластинчастого відщепу, тригранний напівпервинний скол, 3 уламки та масивний видовжений скол підправки (в кротовині).

Шурф №9 розмірами 1,5х1,5 м, орієнтований північ-південь, було закладено в 168 м від гирла р. Суха Кам'янка (рис. 1). Шурф прокопано до глибини 2,25 м. Загальна кількість знахідок – 82. Переважна більшість знахідок відноситься до неолітично-енеолітичного часу і походить з глибини від поверхні до 2 м. Це 2 пренуклеуса, скол формування нуклеусу, 14 реберчастих сколів різних розмірів, 51 відщеп – цілі та у фрагментах (2 з ретушованою ділянкою), 6 платівок та їх фрагментів, уламок зі слідами перебування у вогні, лусочка. Також до глибини 1,25 м зустрічались дрібні фрагменти кераміки, яку неможливо ідентифікувати. З глибини 1,25-1,5 м походить базальна частина наконечника списа, біфас, нуклеус човноподібної форми. Весь описаний вище кремень без патини. Три наступні предмети, що походять з глибини 2-2,25 м патиновані: нуклевидий уламок та 2 відбійника (один – нуклевидний уламок, що використовувався як відбійник, другий – масивна крем'яна галька з кількома знятими сколами та слідами характерної забитості). Шурф №9 розташований на краю тераси, що круто обривається до р. Сіверський Донець. Топографія місцевості та стратиграфія стінок шурфа свідчать, що матеріал був перевідкладений з більш високої частини мису. Пізньопалеолітичний культурний шар або відсутній на цій ділянці, або розташований глибше, ніж 2,25 м.

Отже, внаслідок шурфовки території мису з'ясовано, що перспективними для вивчення широкою площею є ділянки навколо шурфів №3, 5, 6,

де підтверджено наявність пізньопалеолітичного культурного шару.

Зв'язок з іншими пам'ятками. На правому березі р. Сіверський Донець, на відрізку завдовжки приблизно 25 км, на південний схід від с. Кам'янка зараз відомо кілька пам'яток пізньопалеолітичного часу. Це майстерня з обробки кременю біля с. Вісла Балка, датована в межах фінального плейстоцену доалерейським часом (Горелик 2001, 307; Колесник 2002, 141). Поруч зафіксовано два пункти обробки кременю, близьких до Віслої Балки за техніко-типологічними параметрами (Колесник 2002, 148). У 4 км від Віслої Балки досліджено місцезнаходження Тетянівка, яке за технікою розщеплення та геологічними умовами залягання культурного шару близьке майстерні Вісла Балка (Коваль 1995, 85). Майстерня біля с. Синичине, що розташована найближче до Кам'янки, має багато спільних рис з Віслою Балкою, синхронна

або трошки старша за неї (Колесник 2002, 149). Майстерня біля с. Кам'янка, очевидно, тяжіє до цієї групи пам'яток. Подальші дослідження та опрацювання здобутих матеріалів дозволить більш точно визначити її функціональну належність і хронологічну позицію.

Література

Висла Балка – позднепалеолитический памятник на Северском Донце. Археологический альманах. №11. Донецк. 2002.

Горелик А. Ф. Памятники Роголикско-Переделского района. Проблемы финального палеолита Юго-Восточной Украины. Луганск. 2001.

Коваль Ю. Г. Финально-палеолитическая кремнеобработывающая мастерская Татьянавка I на Северском Донце // Археологический альманах. №4 Донецк. 1995

Сорочан С.Б., Крупа Т.Н., Сазанов А.В., Иванов А.В.

Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина

Московский госуниверситет им. М.В. Ломоносова

“Национальный заповедник «Херсонес Таврический»

Об археологических исследованиях и консервационно-реставрационных работах на территории «Цитадели» Херсонеса в 2006 г.

Сорочан С.Б., Крупа Т.М., Сазанов А.В., Иванов О.В. Про археологічні дослідження й консерваційно-реставраційні роботи на території «цитаделі» Херсонеса в 2006 р. У нарисі надається попередня інформація про результати розкопок в «цитаделі» Херсонеса, отриманих у ході робіт експедиції Харківського національного університету. Найбільше значною знахідкою з'явилося відкриття громадського будинку VII – IX ст., що може бути інтерпретоване як ранньовізантійський преторій.

Sorochan S.B., Krupa T.N., Sazanov A.V., Ivanov A.V. About archaeological researches and protective-restoration works on the Chersonesos «Citadel» territory in 2006. The sketch contains preliminary information on the results of the excavation in «citadel» of Chersonesos which have been obtained during Kharkov national university expedition works. The most considerable archaeological find is the civic building of the VIIth – IXth centuries which may be interpreted as the early byzantine praetoria.

С 7 июля по 5 августа 2006 г. на территории «цитадели» Херсонеса Таврического, в юго-восточном углу городища, работала объединенная экспедиция Харьковского национального университета (д. и. н., профессор С.Б. Сорочан; научный сотрудник Музея археологии и этнографии Слободской Украины (МАЭСУ) ХНУ Т.Н. Крупа) и Национального заповедника «Херсонес Таврический» (научные сотрудники С.Н. Сухинина, И.В. Иванов; последним были выполнены обмеры и чертежи). В работе экспедиции принимал участие д.и.н., профессор кафедры истории средних веков МГУ А.В. Сазанов, который вел камеральную обработку материалов. Консервацией строительных остатков занимался киевский скульптор А.А. Кузьмин. Руководил экспедицией д.и.н., профессор С.Б. Сорочан.

Работы проводились силами харьковского отряда, учащихся Межшкольного историко-археологического объединения «Клио» г. Москвы (руководитель – А.Д. Нестеров), Специализированной художественной школы № 1188 г. Москвы; школьников Аничкова дворца (Санкт-Петербург) (руководитель – Н.В.

Алексеева); отряда школьников лицея «Профессионал» (г. Харьков) и отряда археологов Клуба Исторических Путешествий Школы искусств Киевского района г. Харькова (руководитель – А.В. Фомин); Луганской городской станции юных туристов (руководитель – Е.П. Башмакова); группы школьников Соловецкой средней школы (Россия, Соловецкие о-ва; руководитель – Т.В. Исаченко).

Кроме того, на базе экспедиции проходили археологические и производственные практики:

- Уральского государственного университета (Россия, руководитель доц. Л.Г. Омелькова);
- Ярославского государственного педагогического университета (Россия, руководитель к.и.н. П.А. Аграфонов);
- Пензенского государственного университета (Россия, руководитель И.С. Колпаков);
- Московского колледжа архитектуры и строительства (руководитель – И.А. Межова).

Археологические раскопки. На территории «цитадели» Херсонеса Таврического (на участке «к востоку от угла стен 115 и 118») в ходе археологических исследований 2003–2005 гг. были обнаружены строительные остатки зда-